

คุณภาพชีวิตการทำงาน : กรณีศึกษาเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง
เรือนจำพิเศษธนบุรี กรมราชทัณฑ์

Quality of work life A case study Correctional officer Professional Training
Department for Prisoner Thonburi Remand Prison Department of Corrections

นิธิโชติ ชัยชนะ**

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ตำแหน่ง ปฏิบัติงาน ปฏิบัติการ ชำนาญงาน ชำนาญการ ชำนาญการพิเศษ ปัญหาและอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะของฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี ให้การปฏิบัติงานสามารถช่วยให้คุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี ดีขึ้น โดยใช้การสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 8 คน ซึ่งผลการศึกษาวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี ด้านหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจถึงขั้นตอนและกระบวนการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี ด้านปัญหาและอุปสรรคของคุณภาพชีวิตการทำงานระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าการปฏิบัติหน้าที่ย่อมเกิดปัญหาบ้างเป็นเรื่องธรรมดา แต่ไม่ถึงขั้นเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยรวม แต่ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าเวลาการปฏิบัติหน้าที่ที่ยาวนานตามลักษณะงาน 2 ช่วงเวลา คือ งานในช่วงเวลาราชการ และการปฏิบัติหน้าที่เวรยามรักษาการณ์ที่ต้องปฏิบัตินอกเวลาราชการ ซึ่งอาจทำให้สภาพจิตใจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เกิดความรู้สึกหดหู่ และเหนื่อยล้าจากการปฏิบัติงานที่ตรากตรำ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตกับการทำงานโดยรวมทำให้การปฏิบัติหน้าที่ฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังขาดความกระตือรือร้น การเอาใจใส่ในการฝึกอบรมวิชาชีพก็น้อยลงตามไปด้วย ด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีแนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานด้วยการปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ อย่างเคร่งครัด ป้องกันการเกิดปัญหา ส่วนปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน เน้นการวางแผนการใช้ชีวิตไว้ล่วงหน้าและปรับตัวเพื่อไม่ให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตมากนัก ด้านข้อเสนอแนะต้องการกิจกรรมที่สามารถช่วยผ่อนคลายความเครียดและช่วยเหลือครอบครัวเจ้าพนักงานราชทัณฑ์

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิตการทำงาน, เจ้าพนักงานราชทัณฑ์, ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี

*บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงาน : กรณีศึกษาเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี

**นักศึกษาลัทธิสุตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

เรือนจำ หรือที่เรียกกันว่า “คุก” ไม่ต่างอะไรจากแดนสนธยาที่ถูกปิดกั้นจากสังคมภายนอก ชีวิตที่หมดสิ้นซึ่งอิสรภาพ ถูกตัดขาดจากโลกภายนอกอยู่กันอย่างแออัด ด้วยจำนวนการรับเข้าและปล่อยตัวที่ไม่สมดุลกัน ภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับต่างๆมากมายอาหารการกินมีอย่างจำกัด กิจกรรมทุกอย่างอยู่ภายใต้กรอบของเวลาเป็นตัวกำหนด แม้คนเราจะมีเวลา 24 ชั่วโมงเท่ากัน หากแต่ภายในเรือนจำเหล่าผู้ต้องขังหรือที่เรียกกันว่า “นักโทษ” กลับมีเวลาเป็นตัวกำหนดไว้อย่างชัดเจนและจำเจแบบเดิมซ้ำๆทุกวันเพราะมันคือระเบียบที่ต้องปฏิบัติตามที่ทางเรือนจำได้กำหนดและวางกฎ ระเบียบ เอาไว้อย่างชัดเจน ถือว่าเป็นกิจวัตร ความเป็นอยู่หลักๆของผู้ต้องขังหากแต่ภายในเรือนจำไม่ได้มีแค่ผู้ต้องขังเพียงกลุ่มเดียวยังมีคนอีกหนึ่งกลุ่มที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ภายในเรือนจำทั้งที่ไม่ได้กระทำความผิดแต่เป็นหน้าที่ของเขาเหล่านั้นที่ต้องปฏิบัติตามภายใต้ความเสี่ยงภัยทุกขณะ ความตรากตรำ ในสถานที่ที่ไม่แน่นอนอิสรภาพ ท่ามกลางผู้ต้องขังเป็นร้อยเป็นพันคน กลุ่มคนเหล่านั้นคือ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ หรือที่เรียกกันว่า “ผู้คุม”

ลักษณะงานของผู้คุมเป็นงานที่ต้องปฏิบัติงานตลอด 24 ชั่วโมงอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถปฏิเสธหรือผ่อนผันได้ ทั้งนี้เพื่อคอยควบคุมผู้ต้องขังและรักษาความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำ ป้องกันมิให้ผู้ต้องขังแหก หักหลบหนี เพราะหากเรือนจำไม่มีความมั่นคงปลอดภัย อาจเกิดเหตุร้ายและความรุนแรงจากการแหก หักหลบหนีของผู้ต้องขัง และคนที่จะได้รับอันตรายเป็นอันดับแรกก็คือ ผู้คุม เพราะเหตุนี้การปฏิบัติหน้าที่ของ เจ้าพนักงานเรือนจำจึงมีความจำเป็นต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังรอบคอบ และต้องเคร่งครัด ในระเบียบวินัยเป็นอย่างยิ่ง ผู้คุมอยู่ในภาวะที่เสี่ยงต่ออันตรายได้ตลอดเวลาทั้งเหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดการณ์ล่วงหน้าได้เลย จินตหรา รอดมี (2553, หน้า 1) อีกทั้งลักษณะการปฏิบัติงานภายในเรือนจำ จะต้องวางตัว เป็นผู้ควบคุมผู้ต้องขังให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบอยู่เสมอ งานทุกอย่างต้องอยู่ภายใต้ระเบียบข้อบังคับตลอดเวลา จนบางครั้งอาจต้องทิ้งความเป็นตัวของตัวเองระหว่างการปฏิบัติงานภายในเรือนจำ แต่ทั้งหมดนั้นมีความสำคัญต่อเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เป็นอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่าการทำงานภายในเรือนจำเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ต้องปฏิบัติมากกว่ากิจกรรมใด ๆ คาดกันว่าเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ได้ใช้เวลาถึงสองในสามของชีวิตเป็น อย่างน้อยอยู่ภายในเรือนจำ และเชื่อว่าในอนาคตเจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุมก็ยังจำเป็นต้องใช้เวลาของชีวิตส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการทำงานภายในเรือนจำเพิ่มขึ้นต่อเนื่องไปอีก

การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์นั้นต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักกัน ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2510 และพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขัง ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2506 พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ.2562 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 รวมถึงข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยจรรยาข้าราชการราชทัณฑ์ พ.ศ.2562 และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง(ข้อกำหนดแมนเดลลา) (ฐิติพันธุ์ มนูญทรัพย์, 2556, หน้า 2)

ผู้ศึกษาวิจัยรับราชการเป็นเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ปฏิบัติหน้าที่ประจำงานฝึกวิชาชีพเบเกอร์รี่ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี ลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ราชการของงานฝึก วิชาชีพผู้ต้อง ขังจะต้องปฏิบัติควบคู่กันไปกับการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัยอยู่เสมอ เผื่อระวังไม่ให้ ผู้ต้องขังนำวัสดุอุปกรณ์สำหรับการฝึกวิชาชีพไปทำเป็นอาวุธทำร้ายร่างกายผู้ต้องขังด้วยกัน หรือทำร้าย เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ภายในเรือนจำ งานฝึกวิชาชีพด้านขนมเบเกอร์รี่และเครื่องดื่ม มีเป้าหมายสำคัญ คือ ให้ผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกอบรมอาชีพแล้วสามารถทำขนมเบเกอร์รี่และเครื่องดื่มได้จริง สามารถนำไป

ประกอบเป็นอาชีพภายหลังพ้นโทษได้ โดยเมนูขนมและเครื่องดื่มที่นำมาฝึกอบรมเพื่อสร้างอาชีพ จะเป็นเมนูที่หาวัตถุดิบได้ง่าย ใช้เงินลงทุนประกอบอาชีพไม่สูงมากนัก เพื่อให้การเริ่มต้นประกอบอาชีพทำได้ง่ายขึ้น และยังมีอีกหน้าที่ที่ผู้คุมทุกคน ตั้งแต่ระดับปฏิบัติงานไปจนถึงชำนาญการต้องปฏิบัติ จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ การเข้าเวรยามรักษาการณ์ในช่วงเวลากลางวัน ด้วยลักษณะงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องทุกวัน ผู้ศึกษาวิจัย จึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ระหว่างชีวิตกับการทำงาน ในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจถึงขั้นตอน กระบวนการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของตำแหน่งต่างๆ ในฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจากลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติอันหลากหลายและตรากตรำแล้ว ด้านค่าตอบแทนที่ได้รับมีความเพียงพอไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตกับการปฏิบัติหน้าที่ราชการแนวทางการในการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นมีความสมดุลระหว่างชีวิตกับการปฏิบัติหน้าที่ในการรับราชการเป็นเจ้าพนักงาน ราชทัณฑ์ แนวคิดและหลักการที่นำมาปรับใช้กับงานที่มีผลต่อสภาพจิตใจ สภาพร่างกาย และความปกติวิสัย ในชีวิตที่เปลี่ยนไป

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุม ย่อมรักและศรัทธาในอาชีพผู้คุม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ราชการจะไม่เกิดปัญหา เพราะงานทุกงานย่อมต้องมีปัญหาเป็นเรื่องปกติ และการปฏิบัติงานก็เพื่อระวังป้องกัน ไม่ให้เกิดปัญหา ถึงแม้เกิดปัญหาก็ก็นำมาทำให้เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่งานราชทัณฑ์ การมองปัญหาและอุปสรรคในภาพที่กว้าง เพื่อวางแผนปฏิบัติราชการให้มีความพร้อมในทุกด้าน ด้วยเหตุนี้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางลดปัญหาและอุปสรรคของคุณภาพชีวิตการทำงานของ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุมที่เป็นผู้ให้สัมภาษณ์จึงมีความสำคัญ เพราะเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานจริง ส่งสมประสบการณ์ตามอายุราชการที่ยาวนาน

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ตำแหน่ง ปฏิบัติงาน ปฏิบัติการชำนาญงาน ชำนาญการ ชำนาญการพิเศษ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะให้การปฏิบัติงานสามารถช่วยให้คุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี ดีขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ให้ทราบถึงขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัย แก้ไข พื้นฟู ผู้ต้องขังด้วยการฝึกวิชาชีพ
2. ได้ทราบถึงทัศนคติของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี
3. ทำให้ทราบถึงหลักปฏิบัติ แนวทาง และข้อคิดในการควบคุมตนเองให้อยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับรวมถึงข้อเสนอแนะให้การปฏิบัติหน้าที่ช่วยให้คุณภาพชีวิตของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ดีขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงานของ : กรณีศึกษาเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี กรมราชทัณฑ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม คู่มือการปฏิบัติงาน ระเบียบ ประกาศ

คำสั่ง เอกสารทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ 1

2. การวิจัยสนาม (Field research) โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อ 2 และข้อ 3

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นตามแต่ละประเด็นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของข้อมูล ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์ และนำข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อสรุปผลการวิจัย คุณภาพชีวิตการทำงาน : กรณีศึกษาเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี กรมราชทัณฑ์ โดยใช้การนำเสนอผลการวิจัย ในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

1. ผลการวิจัยเอกสาร

ขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ตำแหน่งปฏิบัติงานปฏิบัติการชำนาญงานชำนาญการชำนาญการพิเศษฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี

การปฏิบัติราชการจะเป็นไปตามแผนปฏิบัติราชการตามแผนยุทธศาสตร์ของกรมราชทัณฑ์ ที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนการบริหารและพัฒนางานเรือนจำพิเศษธนบุรี ให้บังเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อทางราชการ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดหลักสูตรการฝึกวิชาชีพตามนโยบายเรือนจำ ภายใต้แผนปฏิบัติราชการกรมราชทัณฑ์
2. วางแผนการดำเนินงานของโครงการ จัดหาวิทยากรที่มีความรู้ความชำนาญในอาชีพที่จะฝึก และคำนวณค่าใช้จ่ายของโครงการฝึกฯ เช่น ค่าจ้างวิทยากร ค่าวัสดุฝึก วัสดุ อุปกรณ์สำหรับฝึกวิชาชีพ
3. เปิดรับสมัครและคัดเลือกผู้ต้องขังที่สนใจเข้าร่วมโครงการฝึกวิชาชีพ ที่มีคุณสมบัติและสิทธิตามทะเบียนประวัติจากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
4. ดำเนินการสั่งซื้อวัสดุฝึก วัสดุ และอุปกรณ์ รวมทั้งจัดเตรียมสถานที่ให้มีความเหมาะสมกับลักษณะอาชีพที่จะฝึกอบรม
5. ควบคุมดูแล ติดตามผลระหว่างการดำเนินงานฝึกวิชาชีพให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของโครงการฝึกอบรม
6. ทดสอบและประเมินผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการฯ ครอบคลุมตามหลักสูตรของโครงการฝึกวิชาชีพ
7. รายงานผลการดำเนินโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังต่อผู้บังคับบัญชา

นอกจากนี้ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ทุกตำแหน่ง ของฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี สามารถแบ่งได้ดังนี้

1. เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำพิเศษธนบุรีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังมีความเข้าใจถึงกระบวนการและขั้นตอนการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ตั้งแต่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ระดับผู้อำนวยการส่วนจนถึงเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ปฏิบัติงานโดยจะให้ความสำคัญกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในฐานะที่เป็นกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำตามแผนปฏิบัติราชการกรมราชทัณฑ์ในด้านการแก้ไขฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยด้วยการฝึกอาชีพ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว ซึ่งมีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนในรูปแบบของคณะกรรมการพิจารณาการฝึกวิชาชีพจากฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นประโยชน์ต่อการควบคุมผู้ต้องขังในการฝึกวิชาชีพ อบรมทักษะ แก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง ภายใต้

มาตรฐานเรือนจำและคู่มือการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง รวมถึงแนวทางการกำหนดแผนการสำหรับการฝึกวิชาชีพ เพื่อคืนคนดี มีอาชีพ สู่งสังคม ลดการกระทำความผิดซ้ำ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทางราชการ

2. ด้านการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎระเบียบที่เกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง รวมทั้งเป็นการปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงยุติธรรมเรื่องการส่งเสริมการมีงานทำของผู้ต้องขัง นโยบายสานพลังประชารัฐ การบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขมั่นคงและยั่งยืน แผนปฏิบัติราชการกรมราชทัณฑ์ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนดี สู่งสังคม

3. ด้านตัวบทกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องที่ คือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ในส่วนที่ 2 การจำแนกและการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง มาตรา 42 เพื่อประโยชน์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ให้กลับตนเป็นคนดี... โดยให้ผู้ต้องขังได้รับ...การฝึกวิชาชีพ ส่วนที่ 3 ประโยชน์ของผู้ต้องขัง มาตรา 52 (8) ได้รับการพิจารณาอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการหรือรับการศึกษาอบรมนอกเรือนจำโดยมีหรือไม่มีผู้ควบคุมก็ได้มาตรา 50 บัญญัติว่า ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิ์ได้ค่าจ้างจากการทำงานที่ได้ทำระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561 ได้ตราหลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤตินิสัย และหลักสูตรที่ผู้ต้องขังทุกคนต้องรับการอบรมข้อ 5 หลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังประกอบด้วยหลักสูตร ดังต่อไปนี้ (1) หลักสูตรภาคบังคับ คือ หลักสูตรที่ผู้ต้องขังทุกคนต้องเข้ารับการอบรม เช่น หลักสูตรปฐมนิเทศ หลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (2) หลักสูตรภาคบังคับตามลักษณะแห่งคดี คือ หลักสูตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังรายบุคคลตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิด เช่น โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดทางเพศโปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดผู้ใช้ความรุนแรง โปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรงในครอบครัวโปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดอื่นเนื่องมาจากการดื่มสุรา โปรแกรมยุติธรรมนำสันติสุข โปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดซ้ำ หลักสูตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้ต้องขังยาเสพติดและผู้ค้ารายย่อยในเรือนจำ โครงการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบวิวัฒน์พลเมืองราชทัณฑ์ (3) หลักสูตรภาคบังคับเลือก คือ หลักสูตรที่ผู้ต้องขังต้องเลือกเพื่อเข้ารับการอบรมตามแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคล เช่น หลักสูตรพัฒนาจิตใจ หลักสูตรการศึกษา หลักสูตรการฝึกวิชาชีพหลักสูตรการฝึกทักษะการทำงาน และหลักสูตรการพัฒนาทักษะชีวิต (4) หลักสูตรอื่นๆ ที่กรมราชทัณฑ์กำหนดระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำ พ.ศ. 2561

2. ผลการวิจัยสนาม

จากการสัมภาษณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี ประกอบด้วย

2.1 ด้านผู้ต้องขังเนื่องจากปัจจุบันจำนวนผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำพิเศษธนบุรีมีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีปริมาณมากกว่าศักยภาพเชิงโครงสร้างที่ทางเรือนจำจะรับได้ กลายเป็นปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำและมีความเป็นอยู่ที่แออัด ทำให้การปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเกิดปัญหา เนื่องจากผู้ต้องขังที่ผ่านกระบวนการจากฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมาแล้ว ต้องย้ายไปอยู่ตามแดนควบคุมต่างๆ และผู้ต้องขังบางกลุ่มเป็นผู้ต้องขังที่กระทำความผิดซ้ำทำให้คุณสมบัติไม่ตรงกับโครงการฝึกวิชาชีพบางอาชีพตามโปรแกรมหรือหลักสูตรที่ฝ่ายฝึกวิชาชีพกำหนดได้อย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ เป็นปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากจำนวนผู้ต้องขังที่มีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่อัตราเจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุมที่ปฏิบัติงานด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

ภายในเรือนจำมีอยู่อย่างจำกัดและไม่สามารถเพิ่มอัตรากำลังให้สมดุลได้อย่างทันทั่วทั้งที่ เพราะเรือนจำยังมีงานด้านอื่นๆที่มีความสำคัญและจำเป็นเช่นกัน โดยตามหลักของสหประชาชาติได้กำหนดให้อัตรารัฐส่วนระหว่างผู้คุมหรือเจ้าพนักงานราชทัณฑ์กับผู้ต้องขัง เท่ากับ 1:5 แต่ในปัจจุบันเรือนจำพิเศษธนบุรีมีอัตราส่วนระหว่างผู้คุมกับผู้ต้องขังเท่ากับ 1:25 ทำให้การปฏิบัติหน้าที่เข้าเวรยามรักษาการณ์มีความถี่มากขึ้น จึงอาจทำให้การปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการฝึกวิชาชีพฯไม่มีความต่อเนื่อง ส่งผลให้โครงการฝึกวิชาชีพฯไม่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่กำหนดเท่าที่ควรกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานพอสมควร หากไม่ปรับตัวหรือวางแผนจัดการเวลาให้ดี

2.3 ด้านสถานที่สำหรับฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการที่เรือนจำมีผู้ต้องขังจำนวนมาก แต่พื้นที่ของเรือนจำมีอยู่จำกัด ทำให้การหาสถานที่สำหรับรองรับโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังบางอาชีพเป็นเรื่องที่ทำได้ยากและยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการกำหนดแดนควบคุมที่ระบุให้แต่ละแดนมีประเภทของผู้ต้องขังแบ่งไปตามลักษณะแห่งการกระทำผิด เช่น แดนผู้ต้องขังยาเสพติด แดนผู้ต้องขังกระทำความผิดซ้ำ เป็นต้น

2.4 ด้านค่าตอบแทนที่ได้รับ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้แสดงความคิดเห็นว่า ค่าตอบแทนที่ได้รับเป็นไปตามระเบียบว่าด้วยอัตราค่าตอบแทนข้าราชการพลเรือนถือว่ามีความเหมาะสม อีกทั้งเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ยังมีค่าตอบแทนในลักษณะงานที่มีความเสี่ยง รวมทั้งการรายได้จากการเข้าเวรยามรักษาการณ์เพิ่มเติม และเห็นว่าถ้ามีการบริหารค่าใช้จ่ายให้สมดุลกับรายรับที่ดีก็จะทำให้ค่าตอบแทนที่ได้รับมีความเพียงพอ ไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ราชการเรือนจำ โดยส่วนมากแล้วเจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุมจะไม่มีโอกาสได้เสียค่าใช้จ่ายมากนัก ด้วยลักษณะของงานที่มีเวลาค่อนข้างจำกัด มีเพียงส่วนน้อยที่มองว่าค่าตอบแทนที่ได้รับไม่สมดุลหรือสอดคล้องกับค่าครองชีพที่สูง เป็นผลให้สินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพราคาสูงตามไปด้วย แต่อัตราค่าตอบแทนต้องเป็นไปตามระเบียบไม่สามารถปรับเพิ่มให้มีความสมดุลกับค่าครองชีพได้ โดยอ้อมแล้วถือว่ามิผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตกับการทำงาน

แนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะ ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี กรมราชทัณฑ์

ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานโดยรวมของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ประจำฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยส่วนใหญ่แล้วเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เน้นการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ รวมถึงหลักการและแนวคิดที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่และยังใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค โดยให้เหตุผลว่าการปฏิบัติตามกฎระเบียบจะไม่เกิดปัญหาหรือแม้เกิดปัญหาก็มิได้ทำให้เป็นอุปสรรคต่อคุณภาพชีวิตกับการทำงานแต่อย่างใด

2. ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักระบุว่าระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุมที่ไม่มีวันหยุด ทำให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตกับการทำงานและขวัญกำลังใจพอสมควร เพราะช่วงวันหยุดเทศกาลหรือวันหยุดต่อเนื่องหลายวัน แต่สำหรับเจ้าพนักงานราชทัณฑ์คือวันที่มีประกาศห้ามลาหยุดต่อเนื่องกับวันหยุด ทำให้มีเวลาอยู่พร้อมหน้ากันกับครอบครัวหรือทำธุระส่วนตัวค่อนข้างจำกัด และจากกรณีการเข้าเวรยามรักษาการณ์เวลากลางคืนต้องทำงานต่อเนื่องหลายชั่วโมงจากช่วงเวลาราชการถึงนอกเวลาราชการจนถึงเช้าของอีกวัน ทำให้เวลาการนอนไม่เป็นปกติ เนื่องมาจากการหมุนเวียนเวลาตามผลัดที่ได้รับมอบหมาย อาจเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาสุขภาพ เพราะขาดการออกกำลังกาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน

แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นว่า ต้องวางแผนการใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และบริหารจัดการวันและเวลาให้มี

ความเหมาะสมกับการเข้าเวรยามรักษาการณ์ พยายามปรับตัวให้เข้ากับลักษณะของงานราชทัณฑ์ ส่วนหลักการและแนวคิดที่นำมาปรับใช้ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ราชการ เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน คือ ศึกษาภาระเทียบและทบทวนการปฏิบัติหน้าที่ที่ผ่านมา เรียนรู้ความผิดพลาดจากประสบการณ์ในอดีต เรียนรู้วิธีการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานไม่ให้เกิดอุปสรรคทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพราะปัญหาก่อให้เกิดอุปสรรคต่อชีวิตกับการทำงานที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานต่อการปฏิบัติหน้าที่ฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มีข้อเสนอแนะว่า

1. สำหรับเจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุม ควรส่งเสริมให้จัดกิจกรรมนันทนาการกระชับความสัมพันธ์อันดีขึ้นภายในองค์กร สร้างการมีส่วนร่วมให้มีความสำคัญกับเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ทุกระดับ ทุกตำแหน่ง ควรมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ผลประโยชน์ ค่าตอบแทน สวัสดิการที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือครอบครัวควรได้รับ

2. สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ควรพัฒนาทักษะ เพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจข้อกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับที่บัญญัติขึ้นใหม่ ทบทวนข้อปฏิบัติ กฎระเบียบ ข้อควรระวังในการปฏิบัติหน้าที่มิให้เกิดความผิดพลาดร้ายแรง ควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์สถานที่ปฏิบัติงานให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีวัสดุ อุปกรณ์การปฏิบัติหน้าที่ฝึกวิชาชีพที่ครบครันเท่าที่ไม่ขัดต่อข้อกำหนดของเรือนจำ ผู้บังคับบัญชาบริหารงานมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมตามสภาพการณ์

อภิปรายผลการวิจัย

คุณภาพชีวิตการทำงาน : กรณีศึกษาเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษธนบุรี มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

คุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง หากจะพิจารณาจากขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่แล้ว ลักษณะการปฏิบัติหน้าที่เหมือนกับครูฝ่ายปกครอง และผู้ต้องขังก็เหมือนกับนักเรียน เรือนจำก็เหมือนกับโรงเรียนประจำ ที่ต้องมีหลักสูตรการอบรมสั่งสอน ชัดเกลาจิตใจ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี เป็นคนเก่ง สามารถนำวิชาความรู้ที่ได้ไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ไม่เป็นภาระหรือเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งกระบวนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุม ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ก็เช่นกันมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ภายใต้กฎหมายหลายฉบับและมีแผนการปฏิบัติราชการที่ต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์กรมราชทัณฑ์ ตามนโยบายจากกระทรวงยุติธรรม เพื่อให้การฝึกวิชาชีพเป็นไปตามขั้นตอน เริ่มจากการนำผู้ต้องขังที่ผ่านกระบวนการจำแนกลักษณะ มาคัดกรองคุณสมบัติที่เหมาะสมกับอาชีพที่เปิดโครงการฝึกอบรมวิชาชีพ มีเป้าหมายสำคัญ คือ การคืนคนดี มีคุณค่า สู้สังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ ดุสิตา แซ่เจี๊ยะ (2555) ในจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาผู้กระทำผิด เจ้าพนักงานราชทัณฑ์จึงเป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาผู้กระทำผิด เพราะในการปฏิบัติหน้าที่งานราชทัณฑ์นั้นจำเป็นต้องคลุกคลีอยู่กับผู้ต้องขังเป็นประจำ ทั้งยังต้องคำนึงถึงพฤติกรรมของผู้ต้องขังที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอย่างมาก เพราะเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องปฏิบัติงานกับมนุษย์ที่มีชีวิตมีความหลากหลายของปัญหาและหลากหลายความต้องการ การเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ จึงเป็นหนทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ที่ตรงเป้าประสงค์มากที่สุดดังที่ทราบกันว่าเจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีหน้าที่หลักในการแก้ไขฟื้นฟู พัฒนาพฤติกรรมนิสัยผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดีเมื่อคนเหล่านี้กลับคืนสู่สังคมและสามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติอย่างเช่นคนอื่น ๆ ในสังคม เจ้าพนักงานราชทัณฑ์จึงต้องใช้ความพยายามและความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับผู้กระทำผิดเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ถูกต้องและตรงกับสภาพปัญหาสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายของแต่ละตำแหน่ง ประจำฝ่ายฝึกวิชาชีพ

ผู้ต้องขัง เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ทุกคนจะเน้นการปฏิบัติงานภายใต้กฎระเบียบ ข้อบังคับเป็นหลัก เพื่อช่วยลดปัญหาไม่ให้เป็นอุปสรรคกับงานที่ตนเองรับผิดชอบโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการฝึกวิชาชีพที่เหมาะสม และตรงกับความต้องการของผู้ต้องขังและตลาดแรงงานสามารถประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้อย่างแท้จริง พัฒนาศักยภาพ ทักษะอาชีพ การฝึกลักษณะนิสัยในการทำงานให้แก่ผู้ต้องขัง เป็นการเพิ่มโอกาสมีอาชีพ มีรายได้ สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวไม่เป็นภาระของสังคม สร้างทางเลือกและโอกาสให้มีกิจการเป็นของตัวเองหรือทำงานในสถานประกอบการเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ จากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ประหยัดทรัพยากรในกระบวนการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง สอดคล้องกับแนวคิดของ วินิช เพชรภา (2562, หน้า 35,77) การวิจัยเรื่อง การนำนโยบายการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไปปฏิบัติกรณีศึกษา:เรือนจำพิเศษธนบุรี นโยบายการพัฒนาผู้ต้องขัง การจัดหลักสูตรการศึกษาอบรมและฝึกวิชาชีพต่างๆต้องมีคุณภาพ มีรูปแบบหลักสูตรที่ชัดเจน เกิดประโยชน์แก่ผู้ต้องขัง และสามารถประเมินผลการแก้ไขและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังได้อย่างแท้จริง การดูแลเอาใจใส่คุณภาพชีวิตและจัดสวัสดิการผู้ต้องขังตามหลักสิทธิมนุษยชน เช่น ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม อีกทั้งยังพบว่าแนวทางหรือลักษณะการนำนโยบายการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไปปฏิบัติของเรือนจำพิเศษธนบุรี เจ้าหน้าที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีความเข้าใจกระบวนการและขั้นตอนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ตั้งแต่ระดับผู้บัญชาการเรือนจำจนถึงเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโดยจะให้ความสำคัญกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในฐานะที่เป็นกระบวนการการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตั้งแต่ผู้ต้องขังเข้ามาในเรือนจำวันแรก จนถึงกระบวนการวางแผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวพ้นโทษ ซึ่งมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนในรูปแบบของคณะกรรมการพิจารณากลับกรองการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยในการพิจารณากลับกรองการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพื่อประโยชน์ในการควบคุม การอบรมแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง ภายใต้อาณัติเรือนจำ คู่มือการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และแนวทางการกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลที่กำหนด เพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่ความสอดคล้องและตอบสนองนโยบายของกระทรวงและของกรมราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ประเด็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง นอกจากจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในการฝึกอบรมอาชีพให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้แล้ว เจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุมก็ยังมีสถานะตามผู้ต้องขังจะเรียกที่เป็นทั้งหัวหน้า อาจารย์ พี่ หรือแม่กระทั่งเป็นพ่อ ในฐานะที่เป็นผู้ทำงานใกล้ชิดกับคนที่ถูกสังคมตราว่าเป็นอาชญากรและไม่ต้องการ สิ่งที่ผู้คุมทำควบคู่ไปกับมาตรการควบคุมและฝึกวิชาชีพแล้ว คือ การให้โอกาสกับผู้ต้องขังได้กลับตัวกลับใจ สำนึกในความผิดพลาดที่ผ่านมา ให้การอบรม สั่งสอน ให้กำลังใจ มอบหมายหน้าที่ให้รับผิดชอบในฐานะผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานทำให้พวกเขาารู้สึกว่าพวกเขายังมีความสำคัญ ยังมีคนเห็นคุณค่า เพื่อจะได้เป็นแรงจูงใจในการกลับตัว แต่สิ่งเราเหล่านี้ล้วนต้องใช้ความอดทน ความพยายาม อย่างมาก เพราะมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีจิตใจ มีความต้องการที่หลากหลาย ถูกอบรมเลี้ยงดูหรือเติมโตมาจากสถานะทางครอบครัวที่แตกต่างกัน อีกทั้งสังคมยังตั้งความหวังหรือความคาดหวังว่าเรือนจำจะต้องแก้ไขปรับปรุงผู้ต้องขังที่บางคนกระทำความผิดมาทั้งชีวิตเหล่านี้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำให้กลับตนเป็นคนดี แต่ในมุมที่กลับกันเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เองก็ต้องใช้ความอดทนและความพยายามในการปรับตัวอย่างมากเช่นกัน เพราะการเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ภายในเรือนจำ ทำให้ต้องตัดขาดจากโลกภายนอก และอยู่ใกล้ชิดกับผู้ต้องขังคดีต่างๆ มากมาย ด้วยเหตุนี้คุณภาพชีวิตการทำงานระหว่างปฏิบัติหน้าที่ในสถานที่ไม่นาอริรมย์ จึงมีผลกระทบกับสภาพอารมณ์ และจิตใจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ญัฐดนัย ตรีกุลรัมย์ (2562 บทคัดย่อ) เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำพิเศษธนบุรี ที่ระบุสาเหตุของความเครียดในการทำงานและคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำเปรียบเทียบกับคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำ ตามลักษณะส่วนบุคคล และอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการทำงานกับคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำผลการวิจัย พบว่า (1) สาเหตุที่ทำให้เกิด

ความเครียดในการทำงาน ได้แก่ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ปริมาณงานที่มากเกินไป และงานที่ต้องใช้ความพยายามสูง ส่วนคุณภาพชีวิตการทำงานประกอบด้วย ความผูกพันกับหน่วยงาน การสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาตามลำดับ (2) เพศ ระดับการศึกษา อายุราชการและรายได้ต่อเดือนของเจ้าพนักงานเรือนจำ มีผลต่อคุณภาพชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และ (3) ความเครียดในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

ปัญหาและอุปสรรคของคุณภาพชีวิตการทำงานระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนที่ได้รับว่ามีความเพียงพอต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุม ส่วนใหญ่แล้วปฏิบัติหน้าที่ภายในเรือนจำได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่หลักๆ คือ การควบคุมผู้ต้องขังซึ่งแบ่งออกเป็นแดนต่างๆตามลักษณะแห่งคดี การพัฒนาพฤตินิสัย แก้ไขฟื้นฟู ฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา การจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐานแก่ผู้ต้องขังและงานด้านทันตวิทยาและการเข้าเวรยามรักษาการณ์ในช่วงเวลายกกลางคืน ด้วยภาระของงานที่ได้รับมอบหมายประจำวันและงานที่ได้รับมอบหมายในกรณีเร่งด่วนระหว่างวัน ทำให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ให้เหตุผลเรื่องค่าตอบแทนว่า ต้องมีความเหมาะสมและยุติธรรมต่อคุณภาพชีวิตการทำงานระหว่างเวลาปฏิบัติราชการ สอดคล้องกับแนวคิดของเพ็ญลักษณ์ ปาละกุล (2553, หน้า 5) ที่ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการกรมสรรพากรสรุปว่า ข้าราชการกรมสรรพากรได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานยังไม่เพียงพอสำหรับการครองชีพในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันอาจเป็นเพราะภาวะเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันนี้มีความจำเป็นมากขึ้นที่ต้องหารายได้มาเพื่อให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในยุคปัจจุบัน จึงทำให้ข้าราชการกรมสรรพากรมองว่าค่าตอบแทนที่ได้รับยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่สูงพอเมื่อเปรียบเทียบกับค่าครองชีพหน่วยงานควรเห็นความสำคัญของข้อนี้ให้มากที่สุดเพราะการได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีและทำให้ข้าราชการมีขวัญกำลังใจในการทำงานมีความเต็มใจที่เต็มใจในการปฏิบัติงานให้กับหน่วยงานเพราะดังนั้นหน่วยงานควรให้ผลตอบแทนต่างๆที่ไม่อยู่ในรูปตัวเงินให้กับข้าราชการเพื่อเป็นการช่วยเหลือข้าราชการโดยจัดสวัสดิการต่างๆให้แก่ข้าราชการเช่นการจัดสวัสดิการบ้านพักข้าราชการจัดบริการรถรับส่งตามจุดต่างๆจัดโครงการจำหน่ายสินค้าราคาถูกทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือเรื่องค่าครองชีพและสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้แก่ข้าราชการ

แนวทางในการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานโดยรวมของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุม ต่อการปฏิบัติราชการในหน้าที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังมีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุมที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ประจำเรือนจำทุกคนตั้งแต่ระดับปฏิบัติงาน จนถึง ระดับชำนาญการ มีหน้าที่ต้องเข้าเวรยามรักษาการณ์ ด้วยลักษณะงานที่จะเกิดความผิดพลาดไม่ได้ ทำให้การควบคุมระวังป้องกันต้องมีความต่อเนื่องจากช่วงเวลาราชการ ตั้งแต่เวลา 16.30 น. ถึงเวลา 08.30น. เป็นเหตุให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่ปฏิบัติหน้าที่เวรยามรักษาการณ์ต้องนอนค้างคืนภายในเรือนจำ ทำให้การปรับความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานต้องใช้เวลาและความอดทน บริหารเวลาและวางแผนกิจกรรมต่างๆของการใช้ชีวิตอาชีพผู้คุม สอดคล้องกับแนวความคิดของ ธนินทร์รัฐ ใจสะอาดพัฒนพร (2555 บทคัดย่อ) กล่าวว่าระดับคุณภาพชีวิตการทำงานปรากฏว่าค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่แต่ละบุคคล ด้านสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยส่งเสริมสุขภาพ ด้านบูรณาการ

แนวความคิดกับหลักการที่นำมาปรับใช้ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ราชการมีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้ งานราชทัณฑ์นั้น เมื่อครั้งในอดีตนั้นผู้คนส่วนใหญ่มักจะมองว่าเรือนจำเป็นสถานที่ที่น่ากลัว ด้วยภาพลักษณ์จากอดีตทำให้คนส่วนใหญ่ไม่เลือกทำอาชีพเจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุม เพราะมองว่าเป็นงานที่ต่ำต้อยไม่มีศักดิ์ศรี งานคุกกงานตาราง ทำงานคลุกคลีกับอาชญากร อีกทั้งสภาพแวดล้อมในที่ทำงานก็ไม่น่าอภิรมย์ หากแต่

ปัจจุบันสมัยในสภาวะการณ์ทางความคิดที่เปลี่ยนไป ทำให้ผู้คน สังคม หันมาให้ความสำคัญกับงานราชทัณฑ์ ให้ความสำคัญกับเรือนจำว่าเป็นสถานที่แห่งการให้ออกาสแก่ผู้หลงผิด และเจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้คุมก็มีศักดิ์ศรีในฐานะเป็นข้าราชการพลเรือนเช่นกัน ทำให้ทัศนคติของผู้คุมเปลี่ยนไป การปฏิบัติราชการก็เปลี่ยนไปตามยุคสมัย เป็นผู้คุมมีอาชีพ เข้าใจในลักษณะของงาน นำหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมาปรับใช้ควบคู่ไปกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับแนวคิดของ เดช อุณหะจรรย์รักษ์ (2563 หน้า 58) องค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุขมีความครอบคลุมทุกมิติของการดำรงชีวิตประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 คือด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยอีก 4 ด้านคือมีอายุที่ยืนยาวปราศจากจากโรคภัยไข้เจ็บโภชนาการและการให้บริการสาธารณสุขขององค์ประกอบที่ 2 คือการศึกษา กระบวนการเรียนรู้ได้รับความรู้ขั้นพื้นฐานมีทักษะต่างๆรวมทั้งการเข้าถึงบริการและคุณภาพทางการศึกษา องค์ประกอบที่ 3 คือชีวิตการทำงานสภาพแวดล้อมการทำงานและชีวิตการทำงานที่มีคุณภาพการจ้างงานและความพอใจในค่าจ้างที่ได้รับรวมไปถึงองค์ประกอบในด้านการใช้แรงงานเด็กผู้หญิงและระบบประกันสังคม องค์ประกอบที่ 4 คือชีวิตครอบครัวความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ “ความอยู่ดีมีสุข” โครงสร้างและขนาดของครอบครัวเป็นตัวกำหนดระดับความเป็นอยู่ของสมาชิกแต่ละคนการดูแลสมาชิกทุกคนอย่างเหมาะสมเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติต้ององค์ประกอบที่ 5 คือการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความยากจนความเหลื่อมล้ำทางรายได้การกระจายรายได้และสวัสดิการเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายความอยู่ดีมีสุขดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นปัจจัยสำคัญของความอยู่ดีมีสุขการมีปัญหาความยากจนที่รุนแรงและความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ในระดับสูงสะท้อน “การอยู่อย่างมีทุกข์” ในสังคม องค์ประกอบที่ 6 คือสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยการดูแลสุขภาพการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นต่อ “ความอยู่ดีมีสุข” เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดจนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินองค์ประกอบที่ 7 คือด้านประชาธิปไตยหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันจะนำมาซึ่ง “ความอยู่ดีมีสุข” การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ ดังนี้

1. ควรจัดการประชุมสัมมนา อบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้ความรู้ด้านตัวบทกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ สร้างความเข้าใจลักษณะของการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือรับผิดชอบ ทบทวนขั้นตอนกระบวนการ และรายละเอียด แนวทางการปฏิบัติงาน เอกสารประกอบ ที่สอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ภายในฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง
2. สสำรวจและบริหารความต้องการอัตรากำลังเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ทุกเรือนจำ ให้มีความสมดุลกับจำนวนผู้ต้องขังของแต่ละเรือนจำ
3. จัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายพลังประชารัฐ แสวงความร่วมมือภาคีรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ช่วยผลักดันให้ผู้ต้องขังมีงานทำตามความต้องการตลาดแรงงาน
4. สนับสนุนให้มีสวัสดิการส่งเสริมคุณภาพชีวิตกับการทำงาน สสำรวจปรับปรุงอัตราค่าตอบแทนให้สอดคล้องกับค่าครองชีพ จัดตั้งแหล่งเงินทุนฉุกเฉินสำหรับครอบครัวเจ้าพนักงานราชทัณฑ์
5. เปิดหลักสูตรการบริหารจัดการความสมดุลของชีวิตกับการทำงานราชทัณฑ์สำหรับเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ จัดกิจกรรมนันทนาการ กระชับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ภายในองค์กร
6. ควรสร้างความเสมอภาคในการเลื่อนระดับหรือตำแหน่งตามความสามารถและอาวุโส สนับสนุนบุคลากรภายในองค์กรราชทัณฑ์ให้มีโอกาสได้รับตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดขององค์กร

7. ควรจัดอบรมการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณ วางแผนกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตภายหลังเกษียณอายุราชการ ให้คำปรึกษาแนะนำอาชีพที่เหมาะสมและข้อควรระวังทางด้านการลงทุนหลักเกษียณ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ในการจัดทำวิจัยครั้งต่อไป เปลี่ยนกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำพิเศษมีนบุรี กรมราชทัณฑ์ เนื่องจากเป็นสังกัดเดียวกัน
2. การวิจัยในครั้งต่อไป ควรศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายสวัสดิการผู้ต้องขัง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลของหน่วยงานเรือนจำพิเศษธนบุรี
3. การวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มข้อมูลในแบบสอบถาม ให้มีประเด็นที่เปลี่ยนไปจากวิจัยเล่มนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์, กองพัฒนาพฤตินิสัย, กลุ่มงานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง (กฝ) (2554) บทบาทหน้าที่ นนทบุรี : ผู้แต่ง
ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2563 จาก http://br.correct.go.th/br_wp/?p=5
- กรมราชทัณฑ์, กองพัฒนาพฤตินิสัย (2562) *บันทึกข้อความ โครงการฝึกอบรมส่งเสริมทักษะทางอาชีพของศูนย์ฝึกอบรมอาชีพ (Academy) (คำสั่งที่ ยธ ๐๗๐๘.๒/๔๔๘) นนทบุรี : ผู้แต่ง*
- จินห์นภา รอดมี. (2553) *คุณภาพชีวิตของเจ้าหน้าที่เรือนจำ : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาสวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- จิตติพันธ์ มนุจันทรธ. (2556) *การรับรู้ความเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังของเจ้าหน้าที่เรือนจำความมั่นคงสูงวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- ณัฐดนัย ตระกูลรัมย์. (2562) *บทคัดย่อ การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำพิเศษธนบุรี การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์*
- ดุสิตา แซ่เจียะ. (2556) *ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการฝ่ายปฏิบัติงานสำนักบริหารการเงินและต้นทุนสำนักงานศาลปกครอง, การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- เดช อุณหะจิรังรักษ์ (2563) *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ . กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.*
- ธนิษฐ์รัฐ ใจสะอาดพัฒนพร (2555) *บทคัดย่อ การศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการบริษัทผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานีปัญหาพิเศษปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- เรือนจำพิเศษธนบุรี ส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง (2562) *คำสั่งส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง เรื่อง มอบหมายให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่ประจำฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร : ผู้แต่ง*
- เพ็ญลักษณ์ ปาละกุล. (2553) *คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการกรมสรรพากร วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*
- วินิช เพชรภา. (2562) *การนำนโยบายการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไปปฏิบัติ : กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษธนบุรี การค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*